

Pierre Broué

Walter Held

[Ursprungligen publicerad i franska tidskriften *Cahiers Leon Trotsky*, nr 1, januari 1979. Här översatt från engelska, *Revolutionary History*, vol 1, nr 2, sommaren 1990. Noter tillagda]

Heinz Epe föddes 1910 i Remscheid. Hans far hade ett litet måleriföretag och hade politiska högeråsikter. Som ung man utmärkte sig Epe för sin kvicka intelligens och sin obestridda charm, tillsammans med ett kanske något överdrivet självförtroende. Som juriststuderande i Köln, Berlin och Wien var han aktiv först i ungtkommunisterna och sedan i KPD [tyska kommunistpartiet], från vilket han i oktober 1932 uteslöts som ”trotskist”. Han påbörjade, men fullföljde aldrig sin doktorsexamen i sociologi. I januari 1933 adjungerades han till ledningen för den internationella vänsteroppositionens tyska sektion. Den verksamhet som hans grupp bedrivit i Remscheid hade tilldragit sig nazisternas uppmärksamhet, och för att undgå att omedelbart blir arresterad var han en av de första som lämnade Tyskland när nazisterna kom till makten. I mitten av maj 1933 uppehöll han sig i Prag. Vi har inte lyckats få bekräftat i de tyska arkiven uppgiften att han till följd av denna verksamhet i sin frånvaro skulle ha dömts till döden av en hitleristisk domstol, eftersom arkiven ofta är ofullständiga i detta avseende.¹

Efter att ha gift sig med en ung tjeckisk aktivist i Otto Friedmanns grupp, intog han 1933 en vid denna tidpunkt originell ståndpunkt inom den tyska sektionen: han förespråkade ett ”nytt parti” i Tyskland – precis som Trotskij, men mot ledningen i den tyska oppositionen – och för en ny International – tre månader innan någon annan. Det var kanske under hans inflytande som delegaten från Köln försvarade denna ståndpunkt mot majoriteten under Eugene Bauers² ledning vid den hemliga nationella konferens som hölls i Leipzig den 12 mars 1933. I vilket fall som helst försvarade han denna ståndpunkt mot Bauer i ett av de första numren av *Unser Wort*, i en artikel signerad med initialerna ”HE”. Han blev denne publikations förste redaktör, som ersättare för Otto Schüssler, som skulle komma från Prinkipo [i Turkiet] för att överta jobbet, och detta medförde att han kom att brevväxla direkt med Trotskij.

När man beslöt att flytta *Unser Wort* till Paris, flyttade Heinz Epe – som börjat kalla sig Walter Held, hans mors flicknamn – till Paris under andra halvan av september. Han stannade inte där. Henricus Sneevliet, vars parti, RSP [Revolutionära socialistpartiet], var på väg att ansluta sig till den internationella organisationen, ville i Amsterdam ha en person som han kunde lita på och arbeta ihop med. Han tryckte på hårt för att få Jean van Heijenoort, vars flamländska ursprung fick honom att tro att denne skulle anpassa sig till språket och landet. Men det blev till slut Held som, utan band i Paris, fick uppdraget. Han var säkert en av de sista besökarna i Saint Palais, där han med Trotskij diskuterade sina tyska och tjeckiska erfarenheter och uppgifterna i Nederländerna. Han bosatte sig i Amsterdam i början av oktober.

Så snart han anlät kastades han in i debatten om fusionen mellan Sneevliets RSP och OSP [Oberoende socialistiska partiet], under ledning av Peter Schmidt och Jaques de Kadt. Båda partierna hade i augusti undertecknat ”de fyras deklARATION” för en ny International. Held

¹ Idag finns ett allmänt förbud mot att ta reda på vilken information som finns i de Gestapo-dossierer som förvaras i BRD (Västtyskland). Men dr Zieghan vid Hauptstaatsarchiv i Düsseldorf har lovat att ge oss alla registrerade uppgifter om födslar, giftermål och dödsfall som han har framtagit åt oss från Gestapos dokumentation om Heinz Epe och andra.

² Pesudonym för Erwin H. Ackerknecht (1906-1988), som var ledare för vänsteroppositionen i Tyskland. – ÖA

deltog i enhetsförhandlingarna. Han rapporterade regelbundet till Trotskij, och denna skriftväxling har nyligen gjorts tillgänglig via Sneevliet-arkivet vid det Internationella institutet för social historia i Amsterdam. Samtidigt skrev han främst om tyska frågor till Bauer, som representerade det internationella sekretariatet. Det verkar som om Sneevliet berättade för Trotskij att han både välkomnade och hade fått ett mycket positivt intryck av Held. Men till Helds stora sorg lyckades han inte att i detta ”puritanska och småborgerliga” land hitta någon man som kunde ingå ett skenäktenskap med Maria Reese så att denne f d KPD-medlem i Reichstag, som hade blivit anhängare av Fjärde internationalen, kunde få ett nederländskt medborgarskap.³

Det initiativ som OSP:s ungdomsorganisation vid denna tidpunkt tog för att sammankalla en internationell konferens för revolutionära socialistiska och kommunistiska ungdomsorganisationer gav honom en viktig roll i uppbygget av Internationalen, eftersom han fick ansvaret att företräda LCI [Ligue Communiste Internationaliste] och dess ungdomssektioner i det förberedande arbetet. LD [Trotskij] fäste mycket stor vikt vid uppgiften att bygga Fjärde internationalen. Held befann sig i vandrарhemmet i Laren då den nederländska polisen gjorde en razzia just när konferensen började i februari 1934. Eftersom hans papper var i ordning, kunde han tillsammans med sin kamrat Willy Brandt, som var försedd med norska dokument, undvika det öde som drabbade fyra tyska kamrater, illegala flyktingar, som den demokratiska nederländska regeringen överlämnade till Hitler.

Sedan konferensen hade avbrutits i Laren, återupptogs den i Bryssel – officiellt i Lille – och avslutades med val av en internationell byrå bestående av tre ledamöter, en av dessa var Held, tillsammans med Willy Brandt och Kurt Forslund från de ”oberoende” svenska ungdömmisterna. Det Internationella sekretariatet hade stora förhoppningar på denna byrå, och eftersom dess centrum skulle vara i Stockholm ansåg man att det var fel att Held stannade i Bryssel, när han hade möjligheter att påbörja arbete kring Kilbomspartiet och dess ungdomsförbund. Trotskij var missnöjd med att Held – som Trotskij uttryckte sig – hade ”kapitulerat” för Brandt. Trotskij skällde ut Held för detta och varnade honom för att vara alltför optimistisk när det gällde de svenska perspektiven.⁴ När allt kom omkring kunde inte Held komma till Sverige och måste nöja sig med att i juni 1934 etablera sig i Oslo. Där skulle han stå i nära kontakt med Willy Brandt, som trots sin ungdom spelade en viktig roll i SAP i exil, och hade nära förbindelser med det norska Arbeiderpartiet som var på väg att bilda regering.

I exilen verkar Held inte ha haft någon större verksamhet riktad mot Tyskland, även om han formellt ingick i IKD:s ledning [Internationale Kommunisten Deutschlands]. Han var bestämd motståndare till ”entrismen” i SFIO [franska socialistpartiet] – han påstås ha jämfört Trotskij med Plechanov och t o m Kautsky – men lät sig till slut övertalas. Han stödde gruppen SL Johre / Oskar Fischer (Josef Weber och Otto Schüssler), men var aldrig en riktigt helhjärtad supporter.⁵ Han ägnade sig åt den norska arbetarrörelsen och hade politiska kontakter med Olav Scheflo, Helge Krog, Kjell Ottessen och Håkon Meyer som var värdefulla för Trotskij och som i viss mening lade grunden till den norska sektion som bildades först 1937. Det var under hans inflytande som Ungdomsbyrån tog ställning för Internationalen, vilket tvingade Brandt att vid IAG-gruppens februarikonferens rösta på Sneevliet-Schmidts resolution till förmån för Fjärde internationalen.

³ Korrespondens mellan Walter Held och Erwin Ackerknecht (Bauer) i december 1933 och januari 1934, Sneevliets papper, Internationella institutet för social historia. När vi upptäckte denna dossier såg vi att den hade den felaktiga noteringen att skriftväxlingen var mellan Held och Erwin Wolf. (Förväxlingen kan förklaras med liknande förnamn.) [Efter detta övergick Reese snabbt till nazisterna – Red]

⁴ Brev till Trotskij från Held den 29 mars 1934, Glotzer Papers, New York, publicerat i *Œuvres* november 1933-april 1934, s. 298-302.

⁵ Se om detta ämne den omfattande skriftväxlingen mellan Held och Wolf i Wolf-pärmen i Vereekens arkiv.

Det var vid denna tidpunkt som SAP definitivt vände ryggen åt en sådan inriktning och otvivelaktigt tillhörde Brandt de som drev på i den riktningen. LCI fördömde det som Trotskij betecknade som hans ”förräderi”, eftersom Brandt som företrädare för Ungdomsbyrån hade röstat för Fjärde internationalen, men som medlem i SAP talade han emot. LD ville att Held skulle ingripa energiskt för att bryta upp det anti-trotskyistiska block som höll på att bildas. SAP handlade först, och det enda resultatet blev att Held uteslöts från byrån den 18 augusti 1935.

Vid denna tidpunkt var LD redan installerad i Hønefoss [i Norge]. Held hade gjort stora ansträngningar för att ordna uppehållstillstånd åt honom från den nya arbetarregeringen. Han hade välkomnat LD:s ankomst vid kajen i Oslo den 18 juni och hade följt med honom till Hønefoss, Knudsens hem, där LD skulle leva, och gjorde många och långa besök där för att träffa Trotskij. Närvaron av de unga Held-paret (han hade just gift sig med en ung norska, Synnøve Rosendahl-Jensen), värdesattes mycket av den gamle mannen under denna fruktansvärda period. I december 1936 bad Trotskij Trygve Lie om lov för Held att följa med honom till Mexiko⁶; men regeringen vägrade att gå med på detta.

Det verkar som om Held under den kommande perioden ansträngde sig för att få den norska ungdomssektionen att ta ställning för Fjärde internationalen. Veteranmilitanten Jeanette Olsen gick i spetsen för detta. Men Held var fortfarande en inflytelserik medlem av IKD och den ende tysk som samtidigt arbetade både för *Unser Weg*, Johre-Fischer-tendensens organ, och *Der Eisenige Weg*, som redigerades av det Internationella sekretariatet. Han skrev regelbundet teoretiska och historiska artiklar och reportage av utmärkt kvalitet för *New International*.⁷ Han spelade en viktig roll i efterforskningarna kring Moskvarättegångarna, särskilt när det gällde att söka reda på vittnen i Danmark för de händelser som ägt rum i Köpenhamn 1932.

Trotsky ville vid denna tid ha Held där hans förmågor kunde utnyttjas fullt ut och han utsågs därför till att ingå i det Internationella sekretariatet. Det förfalskade brevet från Rudolf Klement, sedan denne kidnappats, refererade till projekt som anknöt till Helds framtida verksamhet.⁸ 1938 föreslog LD att han skulle komma till Paris till det Internationella Sekretariatet som ett steg på vägen till USA, dit IS skulle flytta sedan kriget börjat i Europa.⁹ Vi vet inte varför detta aldrig skedde och varför Held fortfarande var kvar i Norge i september 1939.

Daniel Guérin, som var PSOP-delegat [PSOP=Arbetarnas och böndernas socialistiska parti, i Frankrike], träffade honom ihop med tjeckoslovakiska veteranen Alois Neurath, som också var flykting. Han erinrade sig senare dessa som ”två militanter av exceptionellt hög kvalitet”, ”gräddan av Fjärde internationalen” och omnämnde särskilt Held som ”en riktig revolutionär, av den mest raffinerade och subtila kultur”.¹⁰ Men vid denna tid var de allmänna villkoren för informationsspridning sådana att det är svårt att veta vad som exakt hände. Det verkar som att i det gräl som bröt ut i det amerikanska SWP [Socialist Workers Party] efter slutandet av Hitler-Stalin-pakten och debatten om Sovjetunionens klasskaraktär, tog Held ställning för minoriteten under ledning av Max Shachtman och James Burnham. Det verkar å andra sidan

⁶ Trotskij nämnde detta i en artikel i *Quatrième Internationale* från februari-mars 1937, i slutet av ett avsnitt som handlade om när han lämnade Norge.

⁷ Held var också författare till dokumentet ”Kominterns utveckling” som antogs vid Fjärde Internationalens första internationella konferens i juli 1936. Det återges i *Documents of the Fourth International – the formative years (1933-1940)*, New York 1973 s. 113-131 (”The Evolution of the Comintern”). Se även Trotskijs kommentar ”Walter Held’s thesis on the evolution of the Comintern” i *Writings of Leon Trotsky Supplement (1934-1940)*, New York 1979, s. 787-789. [Red anm]

⁸ Se Broués artikel [Rudolf Klement](#)

⁹ Brev från Trotskij till Cannon och Shachtman, den 20 april 1938, Cannon Papers. [”More on European Problems”, *Writings of Leon Trotsky 1937-1938*, New York 1976, s. 322 – Red]

¹⁰ Daniel Guerin, *Front Populaire, Revolution Manqué*, Paris, Maspero 1970, s. 255.

vara så att han fördömde splittringen av partiet och Internationalen: efter hans död skulle båda fraktionerna göra anspråk på honom.¹¹

Men ridån höll på att gå ner för dramat: När Norge ockuperats av tyska trupper 1940, kunde Held inte stå ut med den politiska inaktivitet som han tvingades till som flykting i Sverige. Vänskapliga förbindelser med en amerikansk diplomat fick honom att tänka ut en djärv plan: Försedd med ett ordentligt pass och alla nödvändiga viseringar försökte han i början av 1941 med tåg korsa Sovjetunionen till sovjetiska Fjärran östern för att där med sin livskamrat och sonen Ivar Roland ta sig över till USA med båt.¹²

Företaget var dömt på förhand: GPU var varken okunnigt om hans identitet eller hans verksamhet och han var, liksom Klement och Wolf¹³, en man som skulle röjas ur vägen. Efter att ha blivit beordrad av polisen att stiga av tåget vid Saratov för att förhöras, så försvann han. Några polska Bundister tycks ha sett honom några veckor senare i fängelse i Moskva, där de också var arresterade. Säkerligen avrättades han som ”trotskist” som så många andra.¹⁴ I hans fall utförde Stalin också den dom som meddelats av Hitler. Walter Held hade ännu inte fyllt trettioett år.

Översättning: *Martin Fahlgren*

Bilaga: Andra texter om Walter Helds öde i Sovjet

Följande korta citat, från Deutschers resp. Broués Trotskij-biografier är från 1963 resp. 1988, dvs skrivna före resp efter artikeln ovan (som är från januari 1979).

Deutscher: [Den förvisade profeten](#) (1963), kapitel 5, not 158:

Vid ungefär denna tid, strax före den tyska invasionen av Norge, lämnade den tyska trotskisten Walter Held sitt hemland i ett försök att via Ryssland och Japan ta sig till USA. Han försvann spårlöst. Med största sannolikhet arresterades och avrättades han i Ryssland. Det är möjligt, men inte särskilt troligt, att han försökte framföra Trotskijs budskap till det ryska folket.

Pierre Broué, *Trotskij – En biografi* (1988), fotnot kapitel 60:

Held gjorde misstaget att 1941 resa genom Sovjetunionen med sin hustru och sin son, försedd med amerikanskt pass; de arresterades och avrättades ett år senare, Held själv sist av dem, den 28 december 1942.

För ytterligare dokumentation/information om Walter Held, se [The Walter Held File](#) (på webbplatsen Marxist Internet Archive).

På Marxist Internet Archive finns även en Held-biografi och ett antal texter (på engelska) av Walter Held, se [Walter Held Archive](#).

¹¹ Albert Glotzer, som tillhörde de ledande i Shachtmans minoritetsgrupp, förnekar (i ett brev från 1988) att minoriteten skulle ha ”gjort anspråk” på Held. Man hade heller inga informationer om att Held skulle ha stött minoritetens linje i Sovjet-frågan. – *Red anm*

¹² En hel del värdefull information har givits till oss av Wolfgang Alles som just har lagt fram en avhandling med titeln *Zur Politik und Geschichte der Deutschen Trotskisten ab 1930* vid universitetet i Mannheim.

¹³ Broué avser Rudolf Klement, som mördades av stalinistiska agenter i juli 1938, och Erwin Wolf, som arresterades i Spanien i slutet av juli 1937 och mördades av sovjetiska agenter. – *ÖA*

¹⁴ Detta finns nu bekräftat av sovjetiska källor. Held mördades i december 1942. Rehabiliterades 1989 formellt av sovjetiska rättsliga myndigheter. Hans hustru och son dog före honom (augusti resp september 1942). – *ÖA*